

Nefret Suçları ve İş Hayatı

Av. Cemalettin Gürler*

ÖZET

Kısa bir süre öncesine kadar Örgütler (ekonomik, sosyal, siyasal) açısından temel başarı ölçütleri hedeflere ulaşmaktaki matematiksel veriler yani istatistiklerdi. Diğer bir ifade ile siyasi partide alınan oy, bir şirkette elde edilen kar, lobi örgütlenmesinde ulaşılan güçtü.

Tüm dünyanın geçirdiği evrim ve gelinen süreçte, temel ölçüt sayısal veriler kadar örgütlenme içinde yer alanların, çalışanların mutluluğu, muhatapların tatmini de esaslı ölçüt olmaya başladı.

Uluslararası ilişkilerde tüm büyük örgütler çok uluslu, çok kültürlü, örgütlü hale geniş bulunmaktadır. İş hayatında ki orta ve büyük ölçekli (örgütlerin) nerdeyse tamamı çok kültürlü ve çok uluslu olarak kabul edilebilir.

Bu çok uluslu/kültürlü yapılar içinde yer alan bireyler açısından en önemli sorun ise çeşitli şekillerde tezahür eden nefret suçlarıdır. Nefret suçları çok kültürlü çok inançlı örgütlerde demokrasinin, aidiyetin, üretimin ve mutluluğun önünde ki en büyük sorunlardan biridir.

Gelişmiş tüm ülkelerde, konuya ilişkin çeşitli yasal düzenlemeler yapılmış olup konunun artık ülke gündemine taşınması için nefret suçları ve bunun örgütlere özellikle iş yaşamına yansımaları ve toplumsal duyarlılığın arttırılması için bu çalışma hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Nefret suçu, Nefret grubu, çok kültürlülük, verimlilik, aidiyet duygusu, adil ticaret.*

* Avukat, Ankara Barosu Üyesi, A.Ü. Hukuk Fakültesi Adalet M.Y.O. Öğr. Gör.

GİRİŞ

Herhangi bir işletmenin (örgütün), hedeflerine ulaşması, değerini arttırması, rakipleri ile olan farkını kapaması, onların önüne geçmesi, rekabete uyum sağlanması, farklılık yaratabilmesi, çalışanların bireysel ve grupsal tatminleri ile hizmet verilenlerin bireysel ve toplumsal olarak mutluluklarına bağlıdır.

1950'lerden 1975lere kadar ekonomik yapılara şöyle bir bakıldığında tüm örgütlerin tek vücut, kaynaşmış, tek kültürlü, tek inançlı hatta tek cinsiyetli olduğu söylenebilir. Gene 1950–1975 arası dönemde örgütler, ister ekonomik (şirket), ister sosyal (çeşitli dernek, vakıf, kulüp vs), ister siyasi (parti) olsun, temel başarı ölçütleri hedeflere ulaşmadaki matematiksel veriler yani istatistiklerdi. Diğer bir ifade ile siyasi partide alınan oy, bir şirkette elde edilen kar, lobi örgütlenmesinde ulaşılan gücü.

1975'lerden sonra başlayan 1990'larda önüne geçilemez bir hal alan değişim ile uluslararası ilişkilerde tüm büyük örgütlerin çok uluslu, çok kültürlü hale gelmesi, bilginin en önemli güç olması, insan hakları kavramının gelişmesi ve genişlemesi; sayısal veriler kadar üretenlerin ve hizmet götürülenlerin mutluluğu, tatmini esaslı ölçüt olmaya başladı.

Artık iş hayatındaki orta ve büyük ölçekli şirketlerin neredeyse tamamını çok kültürlü ve uluslu olarak kabul edilebiliriz. Örneğin şirketlerin ortakları farklı uluslardan, CEO'su farklı bir felsefi inançtan, yönetim kurulu farklı dinden, fabrikada çalışanlar farklı inançtan, müşterisi farklı cinsel tercihten olması gerçek olarak önümüzde durmaktadır.

Ticari faaliyet zincirinde, birbirine çok bağlı ve önemli herhangi bir halkada olacak zayıflamanın tüm sistematiği çok etkileyeceği, hatta kopmaya neden olacağı bilinmektedir.

Bu çok uluslu/kültürlü yapılarda örgüt – birey ilişkisinde en önemli sorun ise çeşitli şekillerde tezahür eden nefret suçlarıdır. Üretimden tüketime dek herhangi bir halkada yer alanları; ötekileştirecek, aşağılayacak, rencide edecek bir fikrının, imanın, söylemin, reklâmın, uygulamanın, saldırının üretim zincirini olumsuz olarak etkileyeceği, hatta koparacağı ortadır. Nefret suçları çok kültürlü çok inançlı örgütlerde demokrasinin, aidiyetin, üretimin ve mutluluğun önündeki en büyük sorun olmakta durmaktadır.

TANIMLAR

Nefret Suçu; bir kişiye veya gruba karşı ırk, dil, din, cinsiyet ve cinsel yönelim gibi nedenlerle duyulan önyargıyla işlenen, doğrudan ve dolaylı şiddet içeren suçlar olarak tanımlanabilir. Nefret Suçları literatürde bazen "önyargı suçları" olarak adlandırılmaktadır.

Nefret Grubu Eğer bu suç bir defaya mahsus olarak işlenmemişse ve süreklilik gösteriyorsa suçluları " nefret grubu" olarak adlandırılır.

Nefret Yasası; Nefret suçlarını ve gruplarını engellemeye ve suçluları cezalandırmaya yönelik düzenlenmiş yasalara ise nefret yasası denmektedir.

NEFRET SUÇLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Nefret suçları tarihsel açıdan yeni, özel yâda ender karşılaşılan bir durum değildir. Bununla birlikte suçun tanımlanması, teorik temmelerin oluşturulması ve bu suçla ilişkin yasal düzenlemeler oldukça yenidir.

Nefret Suçlarının gelişimine bakıldığında, ABD'nin özel bir yeri olduğu fark edilecektir. ABD tarihine bakıldığında ABD'yi ortaya çıkaran geniş halk göçmen olması, yerli halka uygulanan hak ihlalleri, kölelik uygulamaları, buna karşı siyahların direnişi dikkat çeker. Nefret suçuna ilişkin ilk tartışmaların ABD'de başlaması, suçun sınırlarının tespit edilip yasalaşması, uygulanmaya konulmuş olması da yaşanan tarihsel sürecin doğal sonucudur.

Güçlü ve köklü gelenekten beslenen sivil hakları bir mücadelesinin çeşitli kazanımları sonucunda, nefret suçlarına ilişkin ilk yasalaşma ABD'de meydana gelmiştir.

Nüfusu çok farklı ülkelerden, etnik yapılardan, din ve mezheplerden gelen göçmenlerden oluşan ABD'de, nefret suçu tanımında temel olarak renk, ırk ve din farklılığı esas alınmıştır. Çünkü ülke göçmen ülkesiydi, Amerikalı üst kimliğini oluşturmak için uzlaşma ve düzen şarttı. Amerikalı üst kimliğini yaratmada, ABD'nin o dönemde en önemli problemi ülkedeki ırkçılık ve ayrımcılıktı. Bunun sonucu olarak ilk kanun çalışmasında bugün nefret suçlarında önemli bir yer tutan cinsel yönelim, bedensel engel, din vs durumlar göz önüne alınmamış, sadece ırk tanımı esas alınmıştır.

Nefret suçları daha sonra 1990'lı yıllardan itibaren Avrupa'da tartışılmaya başlandı. Avrupa mevzuat çalışmalarında ve tartışmalarda, cinsiyet ve cinsel yönelim temelinde gerçekleştirilen saldırılar da nefret suçu kapsamına alındı. Cinsiyet ve cinsel yönelim temelinde gerçekleştirilen saldırıların da bu kapsama alınması ile tarihi süreç nefret suçları ile mücadelede önemli ve bir ileri evreye taşınmıştır. Geline son aşamada artık Avrupa'da 2001 yılından bu yana nefret suçları "siyasi motifli suç" olarak kabul edilmektedir.

Amerika'da 1 Ekim 2007'den itibaren yeni Irk ve Din Nefreti Yasası yürürlüğe girdi. Bu yasa ile birlikte 'nefret' kavramı artık bağımsız ve apayrı bir ağır suç haline geldi. Daha önce 'Nefret' kavramı normal bir suçu ağırlaştırıcı bir faktör olarak kabul edilirdi. Örneğin saldırıda saldırının sadece mağdurun, dini veya ırkından dolayı yaptığımız kanıtlanırsa, saldırı ırkçı saldırı kabul edilir, bu durumda normalinde verilecek cezadan daha fazla bir cezayı tayin edilirdi. Yeni düzenlemede ise nefret içerikli suçların suç doğrudan kişiye karşı duyulan nefretten dolayı işlenmişse, doğrudan nefret suçu olarak kabul edilip cezası nefret yasası kapsamında hükmedilmektedir.

NEFRET SUÇU NEDİR

“Bir kişiye veya gruba karşı; ırk, etnik/millî köken, din, cinsiyet, cinsel tercih, fiziki engellilik, yaş gibi nedenlerden duyulan önyargı yüzünden kişilerin maddi-manevi varlıklarına karşı işlenen suçlara "nefret suçu" adı verilmektedir¹. Nefret suçları bir kısım çalışmalarda önyargının tetiklediği suçlar" adı altında da adlandırılmaktadır.

Nefret suçları daima iki unsuru bir arada bulunduruyor. Birinci unsur önyargı ve önyargıdan beslenen ayrımcılık, ikinci unsur maddi – manevi şiddettir.

Nefret suçları, genellikle bireylerin veya toplumun zihninde yer alan soyut durumlardır. Nefret suçlarının eyleme dönüşmesi çok farklı zamanlarda, şekillerde ve genellikle belli belirsiz olarak ortaya çıkmaktadır.

Diğer bir şekilde ifade etmek gerekirse üstün ırk söyleminden, kan bağı dayanişmasına, ulusal değerlerin korunması söyleminden, hemşericiliğe, cinsiyet dayanışmasından, milliyetçiliğe yayılan yelpazede nefret suçları farklı görünüm arz etse de, esasında nefret suçlarında çok ciddi değişiklikler yaşanmamaktadır. Sonuçta bir şekilde ezen – ezilen ilişkisi ve ötelenen bulunmaktadır.

A) Önyargı – Ayrımcılık

Nefret suçlarına ilişkin birinci unsur önyargı ve önyargıdan kaynaklanan toplumsal kabul görme olasılığı bulunan negatif ayrımcılıktır. Toplumsal kabul görme olasılığı nefret suçlarını, sıradan suçlardan ayırır.

Fail; mağdurun ırk, dil, etnisite, ulus, cinsel tercih, yaşı, bedensel engeli ya da benzer nitelikteki genel faktörlerden herhangi biri nedeniyle, aynı özelliği taşıyan guruba suç yoluyla mesaj vermektedir. Suçu işleyen ‘muhafaza edilen özelliği’ taşıyanı kasıtlı olarak ‘hedef’ seçer. ‘Hedef’ bir ya da birden fazla kişi veya belli özellikleri paylaşan bir grupla özdeşleşmiş özelliği imha amaçlıdır. Ancak eylemde imha esas amaç olmayıp, bu imha eylemi fail, mağdur ve mağdurun ait olduğu topluma mağdur üzerinden olumsuz bir mesaj yollar.

Nefret suçu işleyen fail, suçun mağduru bireye olumsuz hiçbir şey hissetmeyebilir ancak hedefin üyesi olduğu özellik hakkında beslediği düşmanca fikirler veya duyguları onu bu suçu işlemeye itmektedir. Failler kendisini tanımladığı grubun dışındaki herkese düşmanlık hissedebilir.

Nefret suçları ayrımcılıktan beslenir ancak nefret suçu, ayrımcılıktan daha net eylemler olarak kabul ediliyor. Nitekim ayrımcılığın önlenmesiyle ilgili yasalar genellikle iş, mal ve hizmetlerden yararlanılmasını veya bir başka hakkın kullanılmasını engellemeyi yasaklarken, nefret suçları ceza kanunlarında tanımlanmış

1 Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) tanımına göre; “Bir şahsa veya mülküne karşı işlenen herhangi bir suçun kaynağı o kimsenin ırkı, rengi, etnik kökeni ya da uyruğu, dini, cinsiyeti veya cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği, yaşı, fiziksel veya zihinsel engelleri yahut buna benzer bir aidiyeti ise, bu suç nefret suçudur”.

cinayet, yaralama, mülkiyetin tahrip edilmesi, hakaret, özel hayata tecavüz vb. fiili eylemleri içerir.

Nefret suçları şiddetin toplumsal meşruiyet arayan halidir. Bu nedenle nefret suçlarının soruşturulması, suçun araştırılması, kovuşturulması, yargılanması vb. her aşaması son derece büyük dikkat gerektirir.

Nefret suçlarıyla ilgili olarak doğru bir veri ve istatistiki bilgileri elde etmek pek mümkün değildir. Bunun en önemli nedeni ise birçok kurbanın bu tür saldırıları bildirmek için isteksiz olması, nefret suçları ispatta yaşanan zorluklar ve kamu görevlilerinin bu konudaki duyarsızlıklarıdır. Bu isteksizlik genellikle mağduriyetin getirdiği sarsıntının yanı sıra misilleme korkusu, kurbanların daha önce şikâyet sonrası yaşadıkları olumsuz deneyimler neden olmaktadır.

Diğer bir anlatımla nefret suçunun kaynağı toplumsal, faili meçhuldür. İnsanın tek başına yaratamayacağı, aslında çoğunun mesnedi dahi olmayan, anlamsız, ancak kökleri çok derine işleyen bir suçtur.

Maddi – Manevi Şiddet:

Nefret suçlarına ilişkin ikinci unsur şiddet içermesidir. Bu şiddet maddi – manevi olabilir. Her ne kadar kanun koyucu ve yasa uygulayıcıları hukuki yaptırımda bulunmak için maddi şiddet aramakta iseler de esasında maddi şiddet kadar tehlikeli olan manevi şiddet göz ardı edilmemelidir.

Manevi şiddet, nefret suçu kurbanını (mağdurunu) yeni bir nefret suçlusu (faili) olmaya hazırlayan en önemli araçtır. Manevi şiddetle işlenen suçlarda oluşan zarar görülememekte, görülemeyen zararda telafi edilememektedir. Telafi edilmeyen zararlar daha sonra daha büyük sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Nefret suçları diğer klasik suçlardan “suç her ne kadar bireylere karşı işleniyorlarsa da aslen hedef alınan o bireyin üyesi olduğu sosyal grup” olması sebebiyle çok daha tehlikeli bir suçtur.

Nefret suçu mağduru, potansiyel nefret suçu sanığı olma yolundadır; çünkü nefret suçlarının “... Hem aksiyon hem de reaksiyon olarak sonuçları var”². Nefret suçları yıllarca ırkçılığın cenderesinde kalmış Afrika’da bile ortaya çıkabilmektedir.

NEFRET SUÇUNUN PSİKOLOJİK KÖKENLERİ

Şüphesiz nefret suçlarının ortaya çıkmasında çok ciddi tarihi, düşünsel nedenler ve bu nedenlerle bağlantılı aile, okul, şehir, çalışılan işletme, iletişim araçlarından ve medyadan edinilen eğilimler etkili olmaktadır. Ancak zannımca son tahlilde Nefret suçları iktidar (ezen – ezilen) ilişkisi taşıyan bir durumdur. Fail ezecek kadar güçlü, mağduru ezilecek kadar savunmasız kabul telakki etmektedir.

2 Doç Dr Gün KUT ile görüşme; Hakan ATAMAN, Orhan Kemal CENGİZ, Türkiye’de Nefret Suçları İnsan Hakları Gündemi Dermeği yayını s.18

Nefret suçunu işleyen fail ötekinin, gerçek ya da varsayılan 'nitelikleri' nedeniyle gadre uğradığını, kendi mevcudiyetini tehdit edildiği düşüncesi ile ötekinin yok edilmesi gerektiğini savunur. Oysa bizim kendimizi kavramamız, bir başkasının varlığını kabul etmemizdir; bu başkası belirli ölçüde bizden farklıdır. Bu farklılığı kendi varlığının önünde bir tehdit veya rakip olarak gördüğü anda nefret suçları süreci işlemeye başlar³.

“Genellikle nefret suçlarını kitlesel ve bireysel şekilde işleyenler bu toplumların alt ve orta kesimleridir. Ve bunlar o toplumun işleyen mekanizmasından dışlanma tehdidini en fazla duyan kesimlerdir”⁴.

Farklılıklara tahammül edemeyen fail, kendisinden farklı olan mağdurun şahsının değil ama temsil ettiğini varsaydığı nitelikleri imada bulunmaktan, imha etmeye değişen yelpazede tepkilerini göstererek cezalandırdığını zanneder.

Amerika’da nefret suçlarına ilişkin çalışmalarda heyecan arayan, can sıkıntısı azaltmak için saldıran, nefret suçu işleyen gençlerin var olduğu tespit edilmiştir. Sanığa göre işlediği suç eğlenceli ve heyecanlı olup failin kendini güçlü hissetmesine sebep olmuştur.

Konuya ilişkin psikolojik çalışmalar da oldukça yeni olmasına rağmen Yine de bilimsel araştırma nefret suçlarının genel doğası hakkında iyi perspektifler vermeye başladı.

Nefret suçlarının bir sebebi de ekonomik değişimlerin bir şekilde bu ırkçı nefret suçları için zemin hazırlamasıdır. Toplumsal değişime ve gelişime ayak uyduramayan, değişimin dışında kalanlar korunma güdüsüyle hareket eden fail

“hiçbir zaman dünyayla bütünleşebilecek, dünya insanı olabilecek konumda değil. Bunun bu kadar net bilmeseler bile seziyorlar, hissediyorlar”⁵, gelenekseli korumak için nefret suçuna başvurabilmektedir. Değişim ne kadar hızlı olursa olası şiddet o kadar sert olmakta ve toplumsal kabul görmektedir.

Nefret suçları sadece çok ilkel ve totaliter rejimlerde değil, demokrasi ve insan hakları kültürünün görece geliştiği kabul edilen ülkelerde dahi potansiyel tehlike olarak görülmektedir. Nefret suçlarıyla mücadeleyi zorlaştıran şey her gün yenisinden kabul gören, değişen, azalan, çoğalan ama ortadan kalkmayan, her seferinde kendisine yeni bir gerekçe yaratan, somut olmayan yapısıdır.

NEFRET SUÇLARI BİÇİMLERİ

Nefret suçlarının belli başlı şu şekillerde somutlaşabilmektedir;

Nefretli Konuşma, Failin konuşması sırasında karşısındaki grubu ya da kişiyi, ırk, cinsiyet, yaş, ulus, din, cinsel tercihi ya da buna benzer konularda aşağıla-

3 Türkiye’de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Ömer LAÇİNER ile söyleşi, s. 64

4 Türkiye’de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Ömer LAÇİNER ile söyleşi, s. 66

5 Türkiye’de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Fatmagül BERKTAY ile söyleşi, s. 66

arak, tehditli tarzda konuşarak bu konuda fikrini değiştirmesi için zorlamasıdır.

Manevi Taciz, Doğrudan ve dolaylı, gizli veya açık sözlü olarak mağduru dışlama niyetiyle yapılabilir.

Tehdit edici davranışlar, bu konuda en güzel örnek, İzmir'de bulunan bir Dernek, basın açıklamalarında "yol açtığı sorunlar nedeniyle" Anadolu'da yaşayan bir topluluğun kısırlaştırılması gerektiğini savunmuştur. Tehdit toplumsal gözdağı verme, grupların bir araya gelerek kişileri korkutmak, asılsız şikâyetlerde bulunmak şeklinde tezahür edebilir.

Ad veya Lakap Takmak; Sözlü hakaret ve küçültücü sözler sarf etmek, incitici şakalar

İletişim Araçlarıyla Saldırı; postayla veya e-postayla, telefonla, mesajla rahatsız etmek,

Duvar Yazısı, hakaret içerikli yayın basmak, poster veya bildiri dağıtmak.

Mağdura fiziksel saldırı, Taciz, tecavüz, sarkıntılık, dayak, aile içi şiddet, linç, öldürme, vs.

Mağdurun Malvarlığına Saldırı; soygun, hırsızlık, gasp, kundakçılık veya herhangi bir şekilde mala hasar verme gibi vandalist eylemler.

NEFRET SUÇU MAĞDURLARI

Anti- Semitizm, (Yahudiler); Yahudi inancına sahip kişilerin gerek dinsel gerekse ırksal kötü olduklarına dair inançtır. Yahudi toplumun geçmişine bakıldığında bir göçler ve sürgünler tarihi ile karşılaşırız. Bu göç ve sürgünlerin sebebi de çeşitli zamanlarda ortaya çıkan nefret suçlarıdır. Nefret suçları içinde saldırıların %15'i dinsel farklılığı yüzünden ayrımcılık ve saldırıya uğramaktadır. Dinsel farklılık yüzünden en çok ayrımcılığa maruz kalanlar Yahudilerdir.

Anti-semitik nefret suçları en şiddetli şekilde İkinci Dünya savaşında 6 milyon Yahudi katledilmesi ile görülmüştür.

İslamofobia (Müslümanlar) Kısa bir süre öncesine kadar, İslam dini mensuplarına karşı, diğer din mensupları arasında, bir kısım önyargılara olmasına rağmen nefret suçu kapsamında sayılacak durumlara pek rastlanmazdı. Ancak 11 Eylül 2001 terör saldırıları, Orta Doğu krizleri, büyüyen göçmen grupları ile birlikte başta ABD olmak üzere batı ülkelerinde müslümalara karşı nefret suçlarında sayısal ve şiddet dozunda bir artış tespit edilmiştir.

FBI, 11 Eylül saldırılarından sonra islamfobi suçlarında 2001 yılında yedi kat artış bildirmektedir.

Ancak islamfobia eylemlerde arap, şark, doğunun imajıyla suç arasında kurulan doğrudan bağlantılar önce toplumun önyargılarıyla başladı, devletlerin terörden korunmak amacıyla bir kısım hukuki düzenlemeler yapmasına kadar ileri gidildi⁶.

6 Türkiye'de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Ali BAYRAMOĞLU ile söyleşi, s.28

Yabancı Düşmanlığı: Amerika'daki nefret suçu raporlarında, suçların yüzde 55'inin farklı ırklara özellikle de siyahlara yönelik gerçekleştiğini bildirmektedir.

Nefret suçları sadece çok ilkel ve totaliter rejimlerde değil, demokrasi ve insan hakları kültürünün görece geliştiği zannedilen ülkelerde de ciddi bir potansiyel tehlike oluşturmaktadır.

Hatta göçmenlerin, işsizlik, suç ve barınma gibi sosyal sorunlara neden oldukları" gerekçesiyle hedef alan ve canlı olarak yakma gibi oldukça ağır şiddet saldırıları şeklinde gelişen olaylar tüm dünyanın dikkatinin nefret suçlarına odaklanmasına neden olmuştur.

Kadınlar: Tüm çalışmamız boyunca belirttiğimiz üzere nefret suçlarının temelinde bir iktidar ilişkisi daha açıkçası ezen – ezilen ilişkisinin varlığından bahsetmekteyiz. Dünya genelinde kadınların durumuna bakıldığında sosyo – ekonomik olarak geri olmaları, katmerlenmiş erkek egemen ideoloji ile birlikte kadınlar sırf cinsel kimliğinden dolayı nefret suçlarının mağduru olabilmektedir.

Ancak gene yapılan bir araştırmada kadın işverenlerin yanında çalışan erkeklerinde ugradıkları nefret suçu yüzdesinin erkeklere yaklaştığı tespit edilmiştir.

Eşcinseller (Homofobi): Birçok toplum tarafından sapkınlık, düşkünlük olarak tanımlanan eşcinsellik ve cinsel yönelim farklılıkları nefret suçlarına en açık komumdaki kişileri oluşturmaktadır. Nefret suçları içinde saldırıların %15'i eşcinsellere karşı uygulanan ayrımcılık ve suçlardır.

“1980 yılında Darbenin lideri Kenan Evren, Bülent ERSOY başta olmak üzere ne kadar homoseksüel ve travesti varsa otobüslere bindirerek, ikametlerini İstanbul'dan kaldırarak onları Eskişehir'de ikamet etmeye mecbur etmişti”⁷. Devlet başkanı sıfatıyla, bir kısım insanları zorunlu ikamete tabi tutmanın garabetini tarif etmek dahi gereksizdir.

Etnik Azınlıklar: Nefret suçları organizasyon, toplum veya ulusal sınırlar içinde yaşayan azınlık gruplarına karşı işlenen suçlar olmaktadır. Burada ilginç olan bazen sayısal olarak çoğunlukta yer alanlara karşı da nefret suçu işlenebilmektedir. Amerikada yapılan araştırmalara göre nefret suçu mağdurlarının yüzde 14'ü etnik kökenleri yüzünden ayrımcılık ve saldırıya uğramaktadırlar.

Çingeneler: Nefret suçlarının tüm dünyada en önemli mağdurlarından biride çingenelerdir. Çingeneler o kadar öteleştirilmişler, yok sayılmışlardır ki, İkinci Dünya savaşında katledilirken sayıları bile kayıt altına alınma ihtiyacı duyulmamıştır.

Yaşlılar: Yükselen hayat standartları, tıbbi gelişmeler doğal olarak insan ömrünü uzatmış, toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranı hızla arttırmıştır. Bunun doğal sonucu olarak yaşlılarda nefret suçunun mağduru olabilmektedir. Örneğin iş görüşmesi sırasında bir aday, sırf yaşı geçkin diye geri çevrilmesi buna örnektir.

7 Türkiye'de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Ali BAYRAMOĞLU ile söyleşi, s.26

Gençler: İş görüşmesinde gençlerden uzun sürede edinilebilecek birikim ve bilgi aranması.

Engelliler: Tuhaftır belki ama nefret suçuna konu olan bir başka azınlık grubu; engellilerdir. Zihinsel engellilere ve çocuklara uygulan nefret suçlarının temelinde toplumun önündeki engel olarak görme ve güç tatminini aramaktır. Toplumun çocuklara ve engellilere gösterdiği katkı ise faili tetiklemektedir. Engeli nedeniyle nefret suçlarına maruz kalanlar, toplam mağdurlar içinde yüzde 1’lik dilimi oluşturmaktadır.

NEFRET SUÇLARININ MAĞDURUN ÜZERİNDE Kİ ETKİLERİ

Nefret suçu mağdurlarında genel olarak;
Toplusal ilişkilerde zayıflık,
Öfke ağırlıklı yoğun duygular
Depresyon,
Öğrenme sorunları,
Mesleki bütünlük ve benlik duygusunu zedelenmesi,
Kişinin kendine yönelik kuşkusunu artması,
Paranoya’ya ve kafa karışıklığı,
Güven duygusunu yitirilmesi,
Mağdur kendisini yalıtması,
Huzursuzluk,
Korku,
Utanç,
Öfke
Endişe

Savunma refleksi ile kendi ile aynı durumda olanlara daha yakınlaşma duyguları görülebilmektedir.

MEDYA – İNTERNET VE NEFRET SUÇU İLİŞKİSİ

Şüphesiz nefret suçlarının medyada veriliş biçimlerine bakıldığında “nefret suçunun işlenme gerekçesi, neden sorusuna cevap aranması, veriliş biçiminin nefret suçlarının yaygınlaşmasına veya görmezden gelinmesine yol açıp açmadığı, kurbanın suçu hak ettiğine dair önyargılı tutumun devam edip etmediği vs” karmaşık sorular ve yanıtlarla karşılaşmaktayız

Kamuoyunun, nefret suçlarına ilişkin duyarlılığını ve farkındalığın yaratma/arttırma konusunda medyaya önemli görevler düşmektedir. Gazetecilerin Hakları

ve Sorumlulukları Bildirgesi'nde yazar, "Gazeteci insan hakları ve barıştan yana olmalıdır"der⁸.

Medya nefret suçlarını insan hakları odaklı habercilik bağlamında ele almalı, haber üretim ve sunum aşamalarında nefret suçlarının hedefi konumundaki grupların temsilini ve katılımını göz ardı etmemelidir⁹

Dünyada ve Türkiye'de internet ortamına da yansıyan nefret söylemlerinin takip edilmesinin ve bunların deşifre edilmesi çok ciddi anlamda hayati öneme sahiptir. İnternet ortamı nefret suçlarının en hızlı, en kontrolsüz ve en organize olduğu alan olarak önümüzde durmaktadır. Bu nedenle de internet ortamının ülkede ciddi takip edilip, suçun ve suçluların en kısa zamanında deşifre edilmesi gerekmektedir. Türkiye'yi sarsan birçok nefret suçu olayının meydana gelmesi zamanında internet ortamının takibi ile engellenebileceği herkesin kabulündedir.

NEFRET SUÇLARINA İŞ HAYATI AÇISINDAN BAKIŞ

Adil Ticaret: "Fair Trade" (Adil Ticaret) Gelişmekte olan ülkelerde küçük çiftçilerin haklarını gözeten, çocuk işçi çalıştırılmasına karşı olan, sosyal projelerde destek sağlayan, geri dönüşümlü ürünler kullanan ticari işletmelerin faaliyetlerinde kullandıkları bir nitelendirme niteliindedir.

Ticaret ilkelerinin sadece piyasa değerlerine göre değil, moral değerlere göre de oluşturulmasına inanan bir hareket olarak adil ticaret hem bir "insan hakları hareketi" hem de bir "siyasal harekettir".¹⁰

Marketlerde gezinen ve market arabalarını dolduran tüketiciler, hem ürün seçimleriyle hem de ödedikleri para ile ekonomik ve siyasal görüşlerini, eğilimlerini aktarma yolunu buluyorlar. Artık, "dünyanın neresinde ve hangi koşullarda üretilirse üretilsin" anlayışının, en azından tüketiciler açısından değişmeye başladığı rahatlıkla görülebiliyor"¹¹.

Adil Ticaret ile tüketicilerin tüketmemeyi amaçlayan boykot gibi olumsuz eylemlerinin yerine, tüketim tercihlerinden siyasal bir eylem çıkartılmasını hedefleyen bir harekettir¹².

Nefret suçu karşıtları, mağdurları, tüketiciler, fair trade etiketi olan ürünleri satın almaya teşvik edilmektedirler. Bu şekilde, tüketiciler kullandıkları ürünün üretildiği yerdeki işçilere, hem finansal hem de sosyolojik açıdan, insan haklarına uyan adil bir şekilde davranıldığını bilmektedir¹³.

8 Türkiye'de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Tolga KORKUT ile söyleşi, s. 49

9 <http://www.durde.org/makale/durde/nefrets%C3%A7lar%C4%B1yla-m%C3%BCadele-ve-medya>

10 Prof Dr. Yavuz ODABAŞI, Radikal 2 Gazetesi, 04.02.2007

11 Prof Dr. Yavuz ODABAŞI, Radikal 2 Gazetesi, 04.02.2007

12 Prof Dr. Yavuz ODABAŞI, Radikal 2 Gazetesi, 04.02.2007

13 Çiçe ÜNLÜER, http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/1/col/142/art/1/2304/PageName/Ana_sayfa

Tüketici bu fair trade unvanlı üretim yapan firmaların mal ve hizmetlerini tercih etmekle çalışanları arasında ayırım gözetmeksizin, üretime katkı koyan herkese eşit davranarak, haklarının korunması ve savunulmasına destek olmaktadır¹⁴.

Dünyanın içinden geçtiği ekonomik krizde, birçok işletme satış kaybı yaşarken, Nefret suçu işlemeyen, "Adil Ticarete" uyan ve fair trade unvanının taşıyan işyerlerinin ciroları geçen yıla göre yüzde 40 civarında arttığı bilinmektedir.

Şirketler Elemanlarını Ayrımcılığa Karşı Nasıl Koruyor: Nefret Suçları kanunu Amerika'da pek çok şeyi değiştirdi; özellikle iş yerlerinde yasanın yürürlüğe girmesiyle ayrımcılık büyük ölçüde azaldı. Amerika'da, bugün pek çok büyük şirket, eleman alımları sırasında çalışanlarına bir metin imzalatıyor. Bu metne imza atan elemanlar, hiç bir şekilde ayrımcılık yapmayacaklarına dair söz vermiş oluyorlar. Bu metinlere göre iş yerlerinde çalışanların birbirlerini, cinsel kimliğinden (kadın, erkek, gay, lezbiyen) dinsel kimliğinden (müslüman, yahudi, vs.) yaşından (genç, yaşlı) ve fiziki durumundan (sakat, şişman vs.) dolayı sözlü, yazılı, görsel, şaka ve ima yoluyla taciz etmemeyi taahhüt etmektedirler. Bu taahhüdün ihlali halinde işçinin iş akdi haklı nedenle fesh oluyor.

Hiç bir insanoglu, horlandığı, kabul görmediği, önünün kesildiği bir yerde çalışmaz, üretmez; imkânı varsa terk eder, yoksa orada kalır ve karşı çıkar. Ancak Nefret Suçları, böyle bir çatışma ortamına yol açan sebepleri baştan ortadan kaldırır. Çünkü bu yasa, başkasının etnik kimliğine, cinsel kimliğine dinsel kimliğine ve politik kimliğine karşı zorunlu saygıyı getirecektir. Saygı duymayan, saygı göstermeyen cezalandırılacaktır. İş barışıda ancak bu şekilde sağlanacaktır.

NEFRET SUÇLARINA İŞ HUKUKU AÇISINDAN BAKIŞ

Mobbing, özellikle hiyerarşik yapılanmış gruplarda ve kontrolün zayıf olduğu örgütlerde, gücü elinde bulunduran kişinin ya da grubun, diğerlerine psikolojik yollardan, uzun süreli sistematik baskı uygulamasıdır.

Mobbing duygusal bir saldırıdır. Yaş, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeden, taciz, rahatsız etme ve kötü davranış yoluyla herhangi bir kişiye yönelen saldırganlıktır. Kişiyi iş yaşamından dışlamak amacıyla kasıtlı olarak yapılır. Kişinin saygısız ve zararlı bir davranışın hedefi olmasıyla başlar. İşveren ima ve alayla, karşısındaki toplumsal itibarını düşürmeye yönelik saldırgan bir ortam yaratarak kişiyi işten ayrılmaya zorlar.

Nefret Suçları kurumsal ilişkilerde, organizasyon bozukluğunun daha fazla olduğu işyerlerinde, disiplin getirmek, verimliliği artırmak, refleksleri koşullandırma (askeri disiplin) öne sürülerek yapılmakta ve meşrulaştırılmaktadır.

Yapılan araştırmalarda görülmüş ki Mobbing'e uğrayanların genel özellikleri,

14 Çise ÜNLÜER, http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/1/col/142/art/12304/PageName/Ana_sayfa

işini çok iyi yapan; ilişkileri olumlu olan ve çevresindekilerce sevilen; çalışma ilkeleri ve değerleri sağlam, dürüst ve güvenilir, kuruluşa sadık; zorbanın yeteneklerinden üstün özelliklere sahip olan kişiler.

Bazende işyerinde sessiz, korumasız, iletişim kuramayanlar da mobbingin hedefi olabiliyor.

NEFRET SUÇLARINA CEZA HUKUKU AÇISINDAN BAKIŞ

Türk Ceza Kanunu 3. maddesi de adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesini düzenler. Madde metninde "Ceza kanunun uygulanmasında kişiler arasında, ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları yönünden, ayırım yapılamaz ve hiç kimseye ayrıcalık tanınmaz" der. Nefret suçları ve ayrımcılık en başta bu maddeyi ihlal etmektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 122. maddeye göre "Belirtili nedenlerle kişiler arasında ayırım yaparak mal satım, işe alım, hizmeti sunmama veya ekonomik özgürlüğün engellenmesi gibi durumlar ayrımcılık olarak kabul edilip 6 ay - 1 yıl arası cezaya tabi tutulmuştur. TCK 122 maddesi teknik anlamda ayrımcılık suçuna karşılık geldiği söylenebilir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama" başlığıyla düzenlenen 216. madde nefret suçlarında uygulanması gereken ve nefret suçlarını tam olarak karşılamasa dahi nefret suçlarını cezalandıran bir madde olarak kabul edilebilir.

TCK 216 maddesine "Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı bakımından farklı özelliklere sahip bir kısmını diğer bir kesim aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimsenin" bu davranışı kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlike oluşturması halinde eylem 1 yıl - 3 yıl arası olmak üzere cezalandırılmaktadır. Ancak uygulamaya bakıldığında uygulayıcıların TCK 216. maddesini daha çok nefret suçu mağdurlarını cezalandırmak için kullandıkları görülmektedir.

Bizdeki mevcut Ceza Kanunu maddesinin nefret söylem ve suçlarını tespit ve cezalandırmasına yönelik içeriğinin zenginleştirilmesi ve dünyadaki güncel uygulamaları gözetilerek bir uygulama alanı bulması geleceğimiz adına hayati öneme sahiptir.¹⁵

ABD Yüksek Mahkemesi (Supreme Court) Wisconsin v. Mitchel yargılamasında oybirliği ile vermiş olduğu kararda da belirtildiği gibi "önyargı ile işlenen suçlar intikam suçlarına daha kolay yol açar, mağdurlara daha çok duygusal zarar verir ve toplumsal huzursuzluk oluşturur. Mutluluğa en çok zarar veren suçlara daha ağır cezalar vermek akla daha yatkındır". Yüksek Mahkeme yine nefret saiki ile suçun Mahkemeye göre "belirli gruplara karşı beslenen nefret yüzünden işlenen suçlar sa-

15 <http://www.e-hukuk.org/hukuk/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&t=167>

dece mağdurlara zarar vermekle kalmıyor, mağdurla aynı gruba üye olanlara güçlü bir hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık mesajı gönderiyor" tespitinde bulunmaktadır.

Yüksek mahkemenin kararında çok doğru tespit ettiği gibi mağdur bir kişi gibi görülmekte mağdur bir topluluk olduğundan suçun cezasıda ona uygun olmalıdır.

NEFRET SUÇU İLE MÜCADELE

Toplumun tümünün uzlaşma ve mutabakat metni olarak kabul edilen anayasasının 10 maddesinde "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar" der. Anayasanın 10 maddesi tüm vatandaşların arasında eşitliğin tartışılmaz olduğunu ve eşitliğin yaşama geçirilmesinde devlet sorumluluğunun varlığını tartışılmaz şekilde ortaya koymuştur.

Türkiye'de genellikle "lack of awareness" yani farkında olmama durumu var. Türkiye'de ideolojik anlamda ırkçılık yok. Yani kime sorarsanız sorun, ırkçılığı olumlu bir şey olarak tanımlamaz¹⁶. "Almanya'da Türkiye kökenli birlişkence görürse işkence adını hemen koyabilirler. Türkiye'de biri işkence gördüğünde işkence adı kolay konmaz"¹⁷ örneğinde olduğu gibi. Ancak yaşamın içinde dikkatlice bakıldığında çok fazla ve durmadan artan nefret suçlarının varlığı görülmektedir.

Avrupa Güvenliği İşbirliği Teşkilatının 2007 yılı raporu. Rapora göre, kuruluşa üye 56 ülkenin sadece 15'i şiddet içeren ve şiddeti teşvik eden nefret suçlarıyla etkili biçimde mücadele ediyor. Diğer üye ülkelerde nefret suçları ceza kapsamına girmesine rağmen, nefret söylemine bağlı suçlarda artış olduğu göze çarpıyor. Buna rağmen açılan dava sayısı artmıyor, savcıların gereken takibatı yapmadığı görülüyor.

AGİT, üye ülkelerde nefret suçlarının önlenmesi konusunda üç noktaya dikkat çekiyor. Birincisi, nefret suçlarının izlenmesi için devlet bünyesinde gerekli birimlerin oluşturulması, var olan birimlerin güçlendirilmesi ve kamuoyuna bu konuda raporlar sunulması.

İkincisi, nefret suçlarının en ağır cezalarla yargılanması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması; var olan yasaların gerektiği biçimde kullanılması. Üçüncüsü, medya kanalı ile işlenen suçların, hedef göstermelerin mutlaka cezalandırılması; yasal süreç hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi.

Buradaki dezavantaj, -kanunların uygulanması esnasında sıklıkla karşılaşılan azınlıkların korunması amacıyla öngörülmuş hükümleri 'baskın' olan kimlikleri korumaya yönelik yorumlayan yargısal tutumların getirilmesidir.

16 Türkiye'de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Gün KUT ile söyleşi, s.19

17 Türkiye'de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Tolga KORKUT ile söyleşi, s. 48

Bazı nefret suçları ceza adalet sistemi kurban edilmektedir. Dolayısıyla, bu kanun uygulayıcı yetkililerin duyarlı olmayarak veyahut gruba karşı önyargılar nedeniyle nefret suçları resmi evraklarda yok görünüyor.

Oysa mağdurları “ırkçılığın ayrımcılığın objesi haline gelip sonradan hakkını arama durumuna sokmaktansa, baştan yasaklayıp cezalandırmak daha etkili bir mücadele yöntemiymiş gibi geliyor”¹⁸.

NEFRET SUÇLARI İLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

- Zorbaya, tüm çalışma arkadaşlarının önünde veya bulunulan toplumsal ortamda açıkça ve deşifre edici şekilde itiraz etmek gerekir.
- Nefret suçu mağdurlarının bir araya geldiği örgütlerde yer almak, örgütlü mücadele etmek.
- Nefret Suçları ile mücadele eden örgütlere destek olunmalıdır.
- Gerek kamu gerekse işveren tarafından, mağdurların dava açması teşvik edilmelidir.
- Adalet Bakanlığı tarafından açılacak davalar harçtan muaf tutulmalıdır.
- Barolar ücretsiz avukat desteği sağlanmalıdır.
- Konuya ilişkin davalarda “Mümkün olduğunca ispat yükümlülüğünün ters çevrilmesi yönünde tavsiyeler yapılmalıdır”¹⁹.
- İşveren tarafından nefret suçu işlenmesi veyahut işverenin nefret suçuna göz yumduğunun tespiti halinde ağır maddi cezalar uygulanmalıdır.
- Mobbing konusunda bir bilinç oluşturulması, İşverenin keyfi davranışlarının sınırlandırılması, ortadan kaldırılması için Sendikaların bu konuda etkinliklerinin artırılması, TİS’ne konuya ilişkin hükümler konmalıdır.
- Kolluk görevlileri, toplum liderleri, eğitimciler, araştırmacılar ve politika birlikte nefret suçları durdurmak için çalışmalıdır.
- Nefret suçu ile ilgili olarak yapılan başarılı çalışmaları öne çıkarmak gerekmektedir. Çünkü başarısızlıklar, suçla mücadele eden insan ve grupları yalnız ve savunmasız bırakır.
- Çok büyük şirketler nefret suçlarının oluşmasını engellemek hafta sonu etkinlikleri, motivasyon günleri, şirket yemekleri, hafta sonu piknikleri ya da takım oyunları adı altında çeşitli yöntemler uygulamaktadır. Bu eğitim çabaları, gruplar arasında düşmanlık azaltılması, topluluklar arası ilişkileri teşvik etmek ve cesaret vermektedir.
- Kültürler arası anlayış ve takdiri geliştirecek çeşitli festival, gezi, kültür tanıtım

18 Türkiye’de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Gün KUT ile söyleşi, s.21

19 Doç Dr Gün KUT ile görüşme; Hakan ATAMAN, Orhan Kemal CENGİZ, Türkiye’de Nefret Suçları İnsan Hakları Gündemi Dermeği yayını s.16

çalışmaları yapılmalıdır.

- Nefret suçları ile mücadeleye çocukluk döneminde başlamalıdır.
- Öğretmenler, yöneticiler önyargıya ve nefret olaylarına karşı okul içi eğitim veya oyunlarda müdahale edici olmalıdır.
- Genel bir bilinçlendirme ve bilgilendirme politikası gerekiyor, kampanyası değil²⁰.
- Çalışanlar, hizmet verilen kişiler, hizmetin verilişi, örgütün çalışma biçimi, sistemi ve yaşanan süreçler hakkında kontrollü ya da kontrolsüz her türlü davranış kurumsal kimliği oluşturmaktadır. Kurumsal kimliğe nefret suçunun izi düşmesi için gerekli hassasiyet gösterilmelidir.
- Tüketici olarak fair ticaret logo'lu ürünler tercih edilmelidir.
- Bireysel ve kurumsal hafızalardaki yerleşmiş önyargıların ve kalıpların çözülmesi için "unutmayı öğrenmek" şeklinde ifade edilen bir sürecin devreye sokulması gerekmektedir.
- Kurumların hafızaları zaman zaman da yeni durumlara adapte olmanın önünde bir engel olabilmektedir. Bireylerin ve kurumların hafızalarını aşamalı ve sürekli iyileştirme ve değişime tabi tutmak gerekmektedir. Sürece yayılacak küçük değişikliklerle uzun vadede ciddi çözümler getirecektir.
- Nefret suçlarının sosyal açıdan kınanması kanunlara yansıtılmalıdır. Bu yöntem zarar gören topluluklar açısından son derece önemlidir, ceza kanunlarına güveni sağlar, sosyal yarılmaları onarır.

SONUÇ

- İşlenen suç sadece kişileri etkilememektedir. Aynı zamanda özgür bir toplum idealini de sarsmaktadır. Bu nedenle nefret suçlarının takibi ve cezalandırılmasında kamusal güç çok öne çıkarılmalıdır.
- Nefret suçları sadece belirli gruplara karşı değil aynı zamanda o grubun bireylerine karşı da nefreti körüklemektedir. Her nefret suçu yeni sanıklar yarattığı göz önüne alınarak her engellenen nefret suçunun bir dizi yeni nefret suçunu engelleyeceği bilinmelidir.
- Bu tür suçlar bütün bir toplumu, organizasyonu sindirebilir ve etkisi altında tutabilir. Bu durum sağlıklı demokrasi sürecinin yaralanmasına neden olur. Demokratik toplumlarda vatandaşlar inançlarını tasvip ettirmek zorunda değildir.
- Demokratik toplumlarda ve organizasyonlarda, kimse başkalarının inançlarına inanmak zorunda da kalmaz.
- Maalesef nefret suçları devletler, terörle mücadele adı altında, toplum içerisindeki belirli inanç sistemine bağlı gruplara karşı, söz konusu grupları krimi-

20 Türkiye'de Nefret Suçları, H. ATAMAN, O.K. CENGİZ, Gün KUT ile söyleşi, s.22

lanize edecek yasalar çıkarmayı benimsemişlerdir. Son yıllarda çıkartılan çok sayıda ‘terör’ yasasından dolayı belirli gruplar ve topluluklara düşmanlık ve nefret ile bakılmaktadır.

- Nefret suçları, “iyi niyetli” yargıçların insiyatifine bırakılamayacak kadar ciddi bir sorundur. Sıradanlaşan nefret suçları toplumun bir parçası olan yargılama makamları tarafından da kabul görmektedir. Bu kabul çoğunlukla cezasızlığı da beraberinde getiriyor
- Nefret tohumlarının daha da derinlere inmeden sökülmesi için buara yapılan tespitleri aşan ek önlemler alınması gerektiği son derece açıktır.
- Bir nefret suçu mağdurunun karısının dediği gibi "bir bebekten katil yaratan karanlığı sorgulamadan hiçbir şey yapılamaz kardeşlerim..."²¹

KAYNAKÇA

ATAMAN Hakan, CENGİZ Orhan Kemal; Tükiyede Nefret Suçları, İnsan Hakları Gündemi Derneği, 2009

KORKUT Levent, Ayrımcılık Karşıtı Hukuk, İnsan Hakları Gündemi Derneği, 2009

<http://www.durde.org/index.php/tag/ nefret-suclari/>

<http://www.durde.org/makale/durde/ nefret-su%C3%A7lar%C4%B1yla- m%C3%BCadele-ve-medya>

<http://www.fairtrade.net/>

<http://www.taraf.com.tr/makale/2894.htm>

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Mobbing>

Ankara 8. İş Mahkemesi'nin, 20/12/2006 Tarih, 2006/19 E, 2006/625 K sayılı kararı

<http://www.ehukuk.org/hukuk/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&t=167>

Çiçe ÜNLÜER, http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/1 /col/142/art/1 2304/ PageName/Ana_sayfa

http://translate.google.com.tr/translate?hl= tr&sl=en &u=http://en.wikipedia.org/ wiki/Hate_crime_laws_in_the_United_States&ei=GsyLS-yXGMiz4QazhKWtDw &sa=X&oi=translate&ct=result&resnum=1 &ved=0CAgQ7gEwAA&prev=search h%3Fq%3Dhate%2Bcrime%2Blaw%26hl%3Dtr%26sa%3DX

Prof Dr. Yavuz ODABAŞI, Radikal 2 Gazetesi, 04.02.2007

21 RakeL DİNK.